

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

Д. М. Загірняк, О. М. Залуїна, А. Г. Чумакова

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

ORCID: 0000-0002-7009-8635; 0000-0002-7478-4528; 0000-0001-7125-8517

Транспортна послуга – це результати безпосереднього взаємодії постачальника (перевізника) і споживача (пасажира, замовника та інших зацікавлених сторін) і внутрішньої діяльності перевізника щодо задоволення існуючих і передбачуваних потреб споживача послуг. У ринкових умовах детальне знання потреб клієнтури автотранспортних організацій (АТО) є важливою, але недостатньою умовою для досягнення успіху в діяльності, тому що на ринку є конкуренти, які за рахунок своїх конкурентних переваг можуть істотно погіршувати кінцеві показники роботи АТО. Ринок без конкуренції не реальний, тому серйозна увага при вивченні ринку автотранспортних послуг повинна приділятися аналізу діяльності конкурентів. В умовах спаду попиту на автотранспортні послуги або його уповільненого підйому, коли чимала частина справного рухомого складу залишається незатребуваною клієнтами, конкурентна боротьба за розташування клієнтури посилюється. При цьому керівництво АТО має володіти питаннями конкуренції та конкурентної боротьби. Перемога в конкурентній боротьбі є кінцевою метою «маркетингового марафону». Проведено аналіз найбільш важливих проблем, з якими стикається автомобільний вантажний транспорт та представлено основні напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємств. Викладено теоретичні основи конкуренції і конкурентоспроможності, що базуються на сучасних зарубіжних теорії і практиці, а також українському досвіді. Розглянуто можливості вивчення діючих сил і закономірностей конкурентної боротьби на автомобільному транспорті. Запропоновано шляхи підвищення конкурентоспроможності та обґрунтовано протидію конкурентам, що забезпечують підвищення ефективності господарської діяльності. Узагальнено особливості конкурентоспроможності транспортних послуг України, і виявлено тенденції розвитку конкурентоспроможності у даній сфері.

Ключові слова: транспорт, конкуренція, підприємство, послуга.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Транспортна сфера є однією зі стратегічно значимих галузей, що зв'язує воедино не тільки економічний простір країни, але, і багато в чому визначаючи соціальну стабільність в суспільстві і якість життя населення.

Системні проблеми, що склалися в даній сфері за останні десятиліття (якість управління, нерозвинена транспортна інфраструктура, яка не відповідає сучасним потребам економіки), які і сьогодні не вирішуються у повному обсязі, на тлі прогнозованого зростання попиту на транспортні послуги загрожують вітчизняним транспортним підприємствам не тільки втратою конкурентоспроможності на світових ринках, що в умовах глобалізації являє серйозну загрозу, але й зниженням конкурентоспроможності суб'єктів вітчизняного ринку транспортних послуг, що пов'язано із задоволенням транспортних потреб суспільства та економіки.

Дані моменти визначають актуальність проблеми підвищення конкурентоспроможності українських підприємств, що здійснюють діяльність на ринку транспортних послуг.

Для оцінки конкурентоспроможності послуг А. В. Базилук [1] пропонує наступні групи показників: економічні (виражають ціну споживача); організаційні, що характеризують умови надання послуги; класифікаційні, що виражають приналежність до певного виду (класу) послуг; нормативні, що показують відповідність послуги нормам, стандартам і правилам, за межі яких вона не повинна виходити. В основу формування цієї сукупності показників оцінки конкурентоспроможності послуг покладено стандартизовані показники якості продукції виробничо-технічного призначення (призначення, надійності, ергономіки, естетики та ін.). Проблеми підвищення ефективності перевезень на автомобільному транспорті відображені в працях І. Ф. Баланюка [2], В. Н. Зоріної [3]. Незважаючи на велику кількість

проведених досліджень, залишаються невирішеними завдання подальшого розвитку транспортних підприємств з обслуговування туристів, підвищення якості транспортних послуг, що надаються туристам, і розвитку транспортно-туристичної інфраструктури.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Основою ринкових відносин на автомобільному транспорті є конкуренція автотранспортних підприємств як виробників транспортної продукції за ринок збуту своєї продукції, тобто перевезення вантажів і послуги, з метою отримання високих фінансових результатів (доходів, прибутку).

Конкуренція автотранспортних послуг – це суперництво між господарюючими суб'єктами автомобільного транспорту, що визначається поточною стадією свого життєвого циклу і прогностичним аналізом, що намічає шляхи її подальшого розвитку.

Поняття і уявлення про конкурентоспроможність послуг автомобільного транспорту зводиться до відмінності певних властивостей надаваних послуг одного господарюючого суб'єкта автомобільного транспорту в порівнянні з іншим. Конкурентоспроможність розглядається як відносна оцінка переваги автотранспортних послуг, яка дозволяє з більшою ефективністю задовольняти потреби споживачів [4].

Конкурентоспроможність виявляє переваги рівня якості автотранспортних послуг перед аналогічними конкурентами. Конкурентоспроможність характеризує здатність протистояти іншим послугам цього ж призначення на певному сегменті ринку автотранспортних послуг. Таким чином, можна зробити висновок, що конкуренція на ринку автотранспортних послуг сприяє наданню конкурентоспроможних послуг. Вона визначається якісними і вартісними значеннями надаваних автотранспортних послуг, які всебічно «оцінюються» споживачами за значимістю, задоволеністю, витратами.

Під конкурентоспроможністю автотранспортного підприємства слід розуміти його здатність організувати і здійснювати послуги, які за своєю якістю, вартістю та іншими характеристиками є більш привабливими для споживача, ніж перевезення і послуги, пропонувані конкурентами. При визначенні автотранспортним підприємством конкурентних переваг необхідно орієнтуватися на запити споживачів і переконуватися, що ці переваги позитивно оцінюються ними.

Виділимо визначальні ознаки конкуренції послуг автомобільного транспорту [5]:

- наявність конкурентних переваг послуг автомобільного транспорту за допомогою ринкового зіставлення в розвитку конкуренції;
- категоріальний характер, тобто сукупність конкурентів різних категорій: індивідуальних, підприємств, галузевих, міжгалузевих (національних);
- поєднання різноманіття і відкритості конкурентних послуг автомобільного транспорту в умовах насиченого і диференційованого ринку;

– переважання взаємної вигоди суб'єктів автомобільного транспорту, що надають автотранспортні послуги, з частиною зовнішнього оточення, і наявності у них абсолютного і відносного ділового суверенітету;

– перетворення суперництва між конкуруючими суб'єктами автомобільного транспорту в одну з двох протилежних, але доповнюючих один одного тенденцій розвитку: конкуренції та інтеграції.

Рівень конкурентоспроможності послуг автомобільного транспорту у кожен конкретний момент часу визначається спільним впливом ряду факторів. Вивчення та аналіз факторів дозволяють визначити, наскільки вони сприяють або перешкоджають досягненню рівня конкурентоспроможності послуг автомобільного транспорту.

Фактори можуть змінювати конкурентоспроможність підприємства в бік підвищення і в бік зменшення. Отримання конкурентної переваги на основі факторів залежить від того, наскільки ефективно вони використовуються (рис. 1).

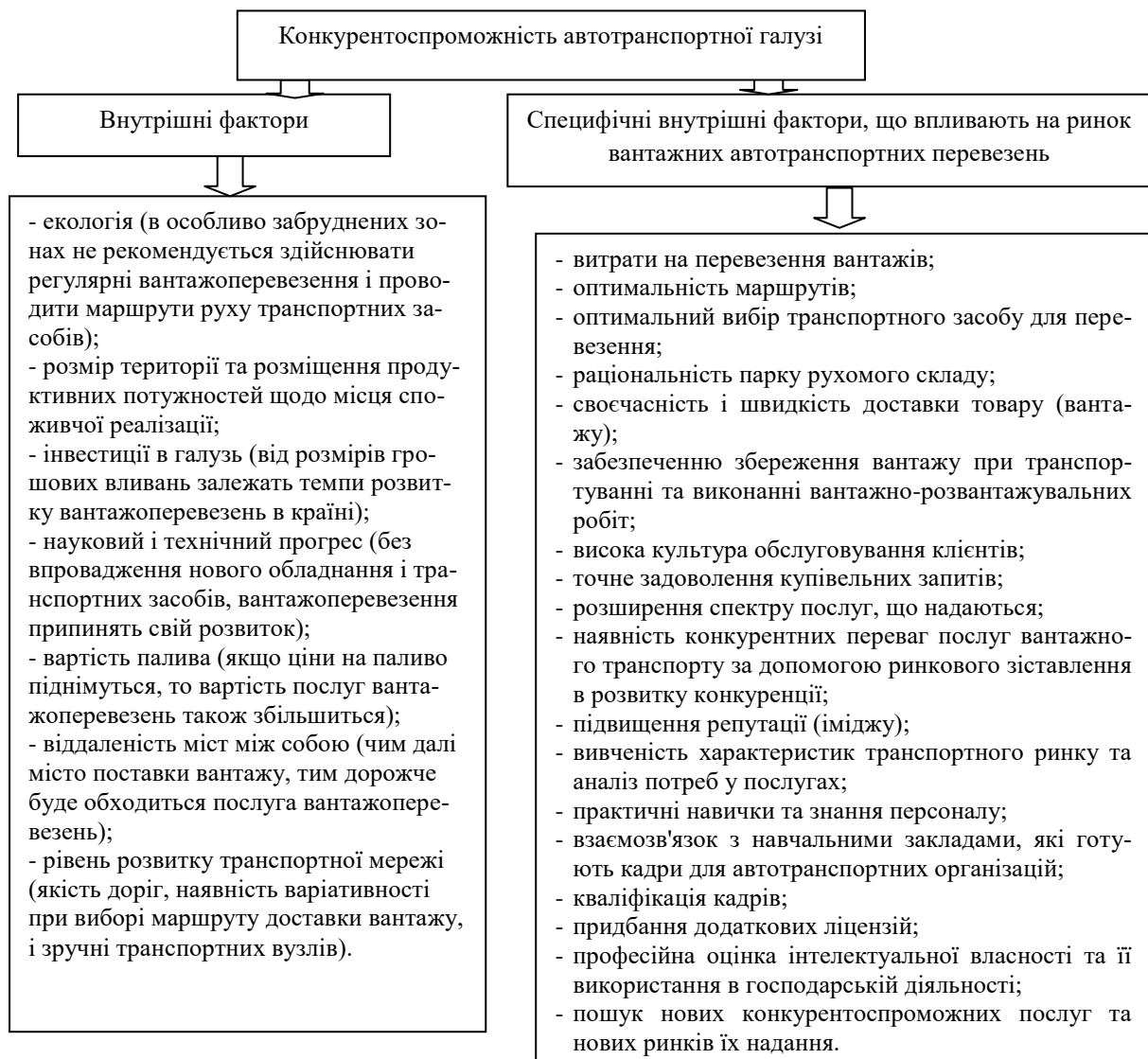

Рисунок 1 – Фактори, що впливають на конкурентоспроможність підприємства, що надає автотранспортні послуги Джерело: [6]

Одним з найважливіших і основних факторів забезпечення конкурентоспроможності послуг автомобільного транспорту є конкурентне середовище, яке ототожнюється з її маркетинговим середовищем, що включає сукупність всіх інфраструктурних суб'єктів ринку автотранспортних послуг, що впливають на відносини між виробником автотранспортних послуг і споживачем цих послуг.

Управління конкурентоспроможністю підприємства здійснюється через важелі впливу на фактори, що забезпечують їй рівень конкурентоспроможності.

Виявлення та аналіз цих факторів дозволяє розробити заходи підвищення конкурентоспроможності.

Тільки комплексний підхід до управління конкурентоспроможністю дозволить, забезпечити підприємству стійке положення на ринку, чітке розуміння сильних і слабких сторін, як у своїй діяльності, так і в роботі конкурентів, що в сукупності дозволить забезпечити підприємству конкурентну перевагу в будь-який момент.

Транспорт повинен розглядатися не тільки як важливий фактор економічного зростання і умова реалізації конкурентних переваг, але і, як активний фактор формування конкурентоспроможності товарів і послуг, національної економіки.

Зростаюча роль вантажного автомобільного транспорту вимагає необхідної державної підтримки на всіх рівнях законодавчої та виконавчої влади.

Основними і найбільш важливими проблемами, з якими стикається автомобільний вантажний транспорт, є [7]:

- нерівномірний розвиток різних видів транспорту, що обмежує їх ефективну взаємодію на ринку транспортних послуг;
- перевантаженість основних автомобільних магістралей і вулично-дорожньої мережі;
- слабка пропускна здатність інфраструктури;
- високий ступінь зносу основного капіталу на транспорті (низький показник оновлення парків вантажних автомобілів і зниження обсягів реконструкції та будівництва інфраструктурних об'єктів, що призвело до погіршення технічного стану і зниження працездатності рухомого складу). Існує тенденція старіння основних фондів, показник зносу основних фондів у вантажному автомобільному транспорті постійно збільшувався і в даний час він досяг 45-50%;
- високий ступінь монополізації виробників транспортних послуг;
- шкідливий вплив транспорту на екологію і недостатньо ефективна система безпеки на транспорті.

Виявлення та аналіз цих проблем дозволить визначити шляхи їх вирішення для успішного функціонування підприємства.

Щоб підвищити конкурентоспроможність промисловості та сприяти її розвитку необхідно:

- управління і регулювання всього процесу автомобілізації;
- перегляд правових основ діяльності вантажного автотранспорту для поліпшення працездатності автотранспорту;
- усунення існуючих перешкод в автотранспортній галузі (адміністративних, економічних та

інших) і удосконалення допуску до транспортної діяльності;

- розробка рішень у сфері забезпечення безпеки руху в автотранспортній галузі.

Це дозволить значно підвищити безпеку перевезень та ефективність роботи всієї вантажної автотранспортної галузі країни, що відповідає основним напрямкам державної політики на вантажному автомобільному транспорті.

Таким чином, для стабільного зростання частки автотранспорту в загальному обсязі вантажних перевезень необхідно [8]:

- створення системи вантажних автотранспортних терміналів і транспортно-логістичних центрів, у тому числі – у складі мультимодальних розподільних комплексів і транспортних вузлів;
- створення великих транспортно-експедиторських компаній, що спеціалізуються на доставці вантажів у міжміському сполученні на основі застосування термінальних технологій;
- реалізація комплексу заходів для концентрації вантажних потоків у межах транспортних коридорів як необхідної умови підвищення ефективності перевезень;
- реалізація комплексу заходів щодо збільшення виробництва спеціалізованого рухомого складу для перевезення контейнерів;
- розвиток інформаційного та телекомунікаційного забезпечення автомобільних перевезень, у тому числі із використанням супутникових систем;
- поетапне зближення положень національного автотранспортного законодавства з міжнародними вимогами;
- запобігання недобросовісній конкуренції;
- створення максимально сприятливих умов для роботи українських перевізників на основі проведення політики розумного протекціонізму;
- впровадження ефективних технологій «митного оформлення та контролю за товарами і транспортними засобами»;
- застосування адміністративно-правових і економічних механізмів, що розумно обмежують використання особистих автомобілів при наявності альтернативних якісних послуг громадського транспорту, а також архітектурно-планувальних рішень для підвищення пропускної спроможності вулично-дорожньої мережі і, при необхідності, створюють пріоритетні умови для міського пасажирського транспорту, в тому числі позавуличного швидкісного;
- розвиток послуг таксі та інших послуг підвищеної комфортності.

А. П. Карасьов в праці підкреслює, що в конкурентних економічних умовах автотранспортні підприємства самостійно шукають споживачів, щоб забезпечити цілі своєї діяльності: максимізацію прибутку, розширення обсягу продажів, збільшення частки на ринку [9].

Основним критерієм оцінки якості послуги стає реакція споживача, яка не піддається прямій кількісній оцінці і проявляється як сукупність об'єктивних і суб'єктивних параметрів.

Методи по скороченню витрат на перевезення вантажів:

- здійснення пошуку постачальників, що надають знижку на паливо;
- скорочення накладних витрат;
- проведення реструктуризації персоналу;
- створення свого складу автозапчастин;
- введення відрядної системи оплати праці працівникам ремонтної зони;
- введення бонусної системи менеджерам по роботі з клієнтами;
- придбання власної автомийки та встановлення її на території підприємства;
- здійснення службового розвезення;
- здійснення GPS моніторингу (контроль за обо-

- ротностю, щоб не було перепробігу автомобілів);
- підвищення оборотності автомобілів, отже, знижується собівартість рейсів (ефект масштабу);
- скорочення витрат на дорожні збори за рахунок вибору маршруту, що не пролягає по платних магістралях;
- раціоналізація парку рухомого складу;
- регулярне проведення ТО і ремонту.

Ці заходи допоможуть скоротити витрати вантажних автотранспортних підприємств на перевезення вантажів і знизить вартість послуг.

Основні напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємства представлені в табл. 1.

Таблиця 1 – Основні напрямки підвищення конкурентоспроможності автотранспортного підприємства
Джерело: [10]

Скорочення витрат на перевезення	Підвищення якості перевезень	Організація служби маркетингу	Підготовка і навчання кадрів	Управління інноваційною діяльністю підприємства
<ul style="list-style-type: none"> - скорочення експлуатаційних витрат; - оптимізація маршрутів; - раціоналізація парку рухомого складу; - оптимальний вибір транспортного засобу для перевезення; - використання засобів GPS-моніторингу пересування транспорту; - розумний підхід у вирішенні питання про тривалість та експлуатацію транспорту. 	<ul style="list-style-type: none"> - своєчасність і швидкість доставки товару (вантажу); - забезпечення збереження вантажу при транспортуванні та виконанні вантажно-розвантажувальних робіт; - висока культура обслуговування клієнтів; - забезпечення якості транспортно-експедичного обслуговування. 	<ul style="list-style-type: none"> - точне задоволення купівельних запитів; - розширення спектру послуг, що надаються; - вивчення характеристик транспортного ринку та аналіз потреб у послугах; - вивчення характеристик транспортного ринку та аналіз потреб у послугах; - наявність конкурентних переваг послуг вантажного транспорту за допомогою ринкового зіставлення в розвитку конкуренції; - підвищення репутації (іміджу). 	<ul style="list-style-type: none"> - практичні навички та знання персонал; - взаємозв'язок з навчальними закладами, які готують кадри для автотранспортних організацій; - кваліфікація кадрів. 	<ul style="list-style-type: none"> - придбання ліцензій; - професійна оцінка інтелектуальної власності; - пошук нових конкурентоспроможних послуг та нових ринків їх надання; - впровадження прогресивних форм новітніх технологій при організації перевізного процесу на вантажному автомобільному транспорті.

ВИСНОВКИ. Міжнародні та національні тенденції розвитку ринку транспортних послуг визначають ключові особливості конкурентного середовища функціонування автотранспортних організацій та потребують вдосконалення методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності АТП для розробки стратегії розвитку.

Таким чином, для створення ринку конкурентоспроможних транспортних послуг необхідно:

- розвиток нормативно-правової бази транспортних послуг за напрямками: безпека, екологічність, якість транспортних послуг. Розвиток методів державного регулювання ринку. При цьому найважливіше значення для регулювання має створення ефективного зворотного зв'язку у вигляді системи контролю і нагляду за безпекою, екологічністю і якістю транспортних послуг;
- розвиток високопродуктивної транспортної та логістичної інфраструктури, що забезпечують конкурентоспроможний рівень надання транспортних

послуг (насамперед, комерційну швидкість і надійність);

- досягнення передового рівня техніки і технологій, що забезпечують стандарти безпеки, екологічності, економічності із якості транспортних послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилук А. В., Малишкін О. І. Бухгалтерський і податковий облік автотранспорту та перевезень: [навч. посіб.]. К.: Центр учбової літератури, 2011. 256 с.
2. Баланюк І. Ф. Собівартість транспортних вантажних перевезень [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/sre/-2012_2/177.pdf.
3. Зоріна В. Н., Сеніна Г. В. Формування та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) в галузях народного господарства: [навч. посіб.]. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 240 с.
4. Труніна І. М. Забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності: мо-

нографія. Х.: Вид-во «Точка», 2013. 436 с.

5. Грицак Н. Ю. Методичні положення обліку витрат на технічну експлуатацію автотранспортного засобу. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. Житомир: ЖДТУ, 2011. Вип. 2 (56). С. 64–68.

6. Даньків Й. Я., Остап'юк М. Я. Особливості діяльності автотранспортних підприємств та їх вплив на організацію обліку витрат і формування собівартості автотранспортних перевезень. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2014. Вип. 1 (1). С. 132–139.

7. Методичні рекомендації щодо формування вартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті, за-

тверджені наказом Міністерства транспорту України від 05.02.2001 р. № 65 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0065361-01>

8. Сайт Міністерства транспорту та зв'язку України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mintrans.gov.ua>.

9. Карасьов А. П. Використання методів конкурентного аналізу у маркетинговій діяльності підприємства. *Маркетинг і маркетингові дослідження*, 2009. № 03(81).

10. Конторович Л. В. Проблеми ефективного використання та розвитку транспорту. М.: Наука, 2011. 301 с.

ENSURING THE COMPETITIVENESS OF TRANSPORT SERVICES

D. Zagirnyak, O. Zalunina, A. Chumakova

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

ORCID: 0000-0002-7009-8635; 0000-0002-7478-4528; 0000-0001-7125-8517

Purpose. The purpose of the study is to develop theoretical and methodological provisions for assessing the competitiveness of motor transport enterprises. **Methodology.** The article provides a comparative, structural and problem analysis of current methods of assessing the competitiveness of transport enterprises in terms of their compliance with an integrated approach as the main direction of improving the methodology in the study area. **Results.** In the conditions of aggravation of competition in the market of transport services the use of scientifically substantiated methodological and methodical approaches to the decision of problems of the analysis of a competition and competitiveness of economic subjects acquires importance. The most common in science and practice are structural, behavioral and functional-role approaches. Adherence to the principles of objectivity, complexity and adequacy to explain the complex processes that take place in competitive relations, requires the simultaneous use of all three approaches. The use of a structural approach to the analysis of competition in the transport market becomes an important methodological tool for diagnosing the main competitive forces affecting the market, assessing the degree of influence of each and determining the nature of competition, as well as the necessary competitive action. **Originality.** The originality and novelty of the article is that it has the advantages and disadvantages of the most common methods of assessing competitiveness, which can be used by Ukrainian transport companies in modern economic conditions from the standpoint of implementing the methodological provisions of an integrated approach. **Practical value.** The results of the analysis of methodical tools presented in the article can be used in practice by Ukrainian enterprises of transport industry, which seek to comprehensively assess and predict their competitiveness, its continuous monitoring in modern economic conditions, using a comprehensive approach for these purposes. a significant number of methodological aspects and affect the process of assessing the competitiveness of factors.

Key words: transport, competition, enterprise, service.

REFERENCES

1. Bazilyuk, A., Malyskin, O. (2011). Accounting and tax accounting of Motor Transport and transportation: textbook. K.: Center for educational literature, 256 p.

2. Balanyuk, I. Cost of transport cargo transportation [electronic resource]. Access mode: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/sre/2012_2/177.pdf

3. Zorina, V., Senina, G. (2005). Formation and calculation of the cost of production (works, services) in the branches of the national economy: [textbook]. K: Center for educational literature, 240 p.

4. Trunina, I. (2013). Ensuring competitiveness of business entities: monograph. Kharkiv: Tochka publishing house, 436 p.

5. Hrytsak, N. (2011). Methodological provisions of accounting for expenses for technical operation of motor vehicles. *Bulletin of Zhytomyr State Technological University. Economic Sciences*. Zhytomyr: ZHSTU publ. Issue 2 (56). Pp. 64-68.

6. Dankov, I., Ostapyuk, M. (2014). Features of the activity of motor transport enterprises and their impact

on the organization of cost accounting and formation of the cost of road transport. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University*. Issue 1 (1). Pp. 132-139.

7. Methodological recommendations for the formation of the cost of Transportation (works, services) on Transport, approved by the order of the Ministry of transport of Ukraine dated 05.02.2001, No. 65 [electronic resource]. - Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/-show/v0065361-01>

8. Website of the Ministry of transport and communications of Ukraine [electronic resource]. Access mode: <http://www.mintrans.gov.ua>.

9. Karasev, A. (2009). Use of methods of competitive analysis in the marketing activity of an enterprise. *Marketing and marketing research*. № 03 (81).

10. Kontorovich, L. (2011). Problems of efficient use and development of transport. M.: Nauka, 301 p.

Стаття надійшла 29.01.2021.